

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 3. De rebus in Guairania gestis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

*Divinitus
cōpensatum.*

Divina libans cœlestibus deliciis exundaret, & eximii verbi Divini Præconis famâ apud Hispanos æquæ ac Indos grandi fructu inclaresceret.

**CAPUT
III**
*De rebus in
Guairania
gestis.*

*Joannes Va-
sæus musica
peritus.*

*Didaci Sala-
zarii & An-
tonii Ruisis
mistic.*

Ostium.

*Incantato-
rium ma-
lificia.*

*Socii ab ma-
lificiis in-
noxii.*

*Insignis ari-
olus castiga-
tus.*

EADEM tempestate lurida lues Guairaniam infestabat. Sed quavis lue pesti-
lentiore erat hinc Mamalucorum, inde Villaricanorum furor, servituti Indorum
sine fine insidiantium: ad quos eludendos Antonius Ruisius per adversi Parana-
panæi littorales sylvas excurrrens, quamplurimos partim Ethnicos, partim trans-
fugas, ad caulas Christi reduxit. Dum hæc aguntur Joannes Vasæus Gallobelga,
& Didacus Salazarius Bæticus, nuper advecti ex Europa Sacerdotes, Guairaniam
feliciter tenuere. Vasæus Musicæ peritissimus ingenti fructu Neophytos statim canere
docuit. Salazarius in libamentum missionum Apostolicarum cum Antonio
Ruisio ad aliquot transfugas & Piropoënsis gentis reliquias diuturno & difficili iti-
nere ire iussus, magnum retulit operæ pretium, trecentis capitibus è dæmonum ser-
viture Christo assertis, & Lauretum postmodum translatis: adeò diligenti sacrorum
venatorum indagine, ut nullus Piropoënsium Ethnicorum deinde superfuerit, qui
non Neophytis nostris se adjunctum vinceret. In utroque Guairaniæ oppido tem-
plum ex solida materia & imbricatum conditum est: in Lauretani dedicatione, spe-
ctantibus Neophytis noctu hilaria facientibus, è veteri templo cœlesti specie pro-
diere puellæ tres fulgorem spargentes, quæ postquam aliquamdiu sui admirationem
Barbaris concitavere, eò unde venerant redeuntes, videri desiere; utrum Angeli
locorum genii, an defunctorum manes, dæmonumve ludibria fuerint, hæctenus
incompertum. Antonius Ruisius hæc spectacula cœlitus ostensa ad conciliandam
novi templi venerationem non futilis talium rerum approbator astimavit. Inter
reductos nuper Barbaros reperti plures sunt arioli, incantata ossa sub Neophytorum
stratis, cum certa plerumque corporum pernicie, sepelientes. Detectis incanta-
tionibus, in multiplicis mali authores, & tot mortium patratore animadversum
est, cognitumque inter supplicia, ad Socios maectandos incantata officula sub ipsis
Exhomologeteriis in templo etiam fuisse posita, nullo tamen sequuto damno: dæ-
mone in tales viros nullam se vim habere fatente. Ex punitione orta ariolorum
emendatio, & sincera ad partes Christi transitio. Sed famosum ejusmodi vetera-
toris delirium lubet explicatius proponere. Is ex Océani Brasilici littoribus, uno
servulo & mulierculâ comitatus, divenditis quaquâ transibat ineptiis, Lauretum,
Cataldini sedem, ubi appulit, statim in littore plebeculam congregat, assumptoque
ariolis usitato ex plumis paludamento, & agitato ex capræ calva crepitaculo, pha-
naticè saltitans proclamat se verum necis, seminum, ac messis dominum esse: suæ
potestati omnia subjici: sufflatu suo omnia perdere, rursusque creare posse: se
trinum in personis esse, unumque Deum: nam, inquebat, comitem meum (ser-
vulum scilicet) splendore vultus mei aliquando genui, & ex ambobus nobis puella
hæc processit, quam æquali amore prosequimur, ejus corpore alternatim abutentes.
Monstrum id hominis terrori novellæ genti fuit, quam ut potentius concuteret,
ingentia minarum portenta stentoreâ voce deblaterans, vociferabatur se omnia
mortibus corrupturum: quin & in conspectu Cataldini nefandus hospes insanire
non desinens, repetitâ crepitaculi agitatione, saltuque iterato, infandæ triadis pro-
bra impudentissimè propalare ausus est, aiens suo flatu, si quid in se auderent, Neo-
phytos cum suis Sacerdotibus perditurum. Sed Cataldinus, justâ irâ percitus, ad-
stantes jubet in hominem involare, mox lictoribus traditus exquisitissimis flagris
bellus Deus excipitur; qui post aliquot plagas, quamvis vociferaretur se Deum non
esse, se nihil ab homuncione tenebrionève differre, proclamaretque omnem suam
divinitatem evanuisse, & se nihil halitu suo posse: tamen non antè desitum est,
quàm lacertosi Neophyti, inter puerorum cachinnos, centum plagas numeratò
impigissent. Duobus sequentibus diebus iterum publicè in eum fustigatione ani-
madversum est, ut tertio trinum se Deum esse ritè abjuraret. Vexatio intellectum
dedit: nam mulierculâ & servulo ejus Laureti detentis, ipse ad tempus extra Pro-
vinciam relegatus est, unde completo exilii tempore redux, Christianis moribus
assuevit: futurus Divinæ Clementiæ argumentum, mortalium perditissimis the-

sauros

fauros suos aperire amantis. Interim pestis notabili Sociorum curâ Guairaniæ oppida divexabat, cujus metu quamplurimi Neophyti Cathecumenique, rati in dispersatos contagiosum malum leviturum minùs, manipulatum ad suas sylvas diffluebant, remedium animarum corporum saluti postponentes. Ethnici, ad quos non pauci transfugerant, occasione utentes, persuadere conabantur iis, qui apud nostros remanserant, ut, oppidis desertis, se è gravibus malis ad antiquam libertatem tandem extricarent: quin etiam intentatis minis nihil optare ardentius se significabant, quàm si in aliquo Sacerdotum nostrorum cranio compotitate possent. Antonium Ruisium, & veteres ferè omnes Neophytos, vis mali prostraverat, adeò terribilis, ut jam integri deessent, qui cadavera sepelirent. Sic tertii oppidi fundamenta, dilapsis plerisque incolis, subversa sunt. Ubi Ruisius convaluit, peste utcumque dissipatâ, Socii tum per se, tum per Neophytorum fidelissimos, in omnem partem se versavere, quorum diligentia ex remotissimis sylvis palabundi plerique eruti, rursùm se oppidanis adjunctum venèrè. Illud singulare: navigiolo, quo numerosi transfugæ ad oppida revehebantur, submerso, infans adhuc lactens tamdiu aquis supernatavit, donec è periculo ab adnatantibus ereptus, melioribus aquis immergeretur. Postquàm omnes Neophyti ad oppida ex dispersione revocati sunt, ad refarciendas pestis ruinas, Ethnicos reducendo, Sociorum animi erecti sunt: satisque constat campestrium Guairaniæ populorum hæc tempestate benè magnam turbam nostris oppidis, datâ Christo fide, se adjunctis. Præterea Salazarius ex magni Paraniæ littoribus sylvestrem gentem magno numero & labore reduxit ad oppidum. Emissarii verò Neophyti perpetui erant in indagandis Barbaris: qui nemora inter Paranam & Huibaum scrutabantur, incidere in homines supra communem Guairaniæ gentis conditionem feroces: plerique, insertis tribus quinqueve prominentibus lapillis, utrumque labrum sibi deformaverant; casas seipsis humiliores habitabant; pro omni cibo dactylis & palmarum meditullio, modicæque ferarum venatione ac radicibus victitabant; ferri defectum supplebant acutis lapidibus aut ossibus oblongo ligno insertis. Nullum nomen, quo Deum significarent, habebant; tonitruum pro omni Numine venerabantur. Horum hominum septuaginta tria capita Apostolici venatores unâ excursionem ad oppidum traxere: sed quòd cibus sponte natis & in umbra naturam assuefecissent, intra annum omnes, si quatuor excipias, admissis priùs Baptismo, satis concessere. Alii excursiones alios Ethnicos vario numero Cathecumenis adjunxere. Sub id tempus aliquot Brasiliæ oræ coloni, Indorum abactores, ad nova Guairaniæ oppida venèrè, narrantes se ad Maranionem fluvium per immensa pericula infinito pænè terrarum tractu penetrasse, reperisseque per eos populos traditam à Majoribus Sancti Thomæ memoriam adhuc vigere; multa etiam de varietate nationum, in Americæ Mediterraneis hæcenus incognitarum; de fluminum terrarumque conditionibus, ac curiosis rebus addebant, quas recensere nec mearum partium est, nec auctores tales sunt, ut calamum, veritati dicatum, iis accommodare debeam. Hoc maxime anno ex quinque sagittariorum millibus, quos Cataldinus & Maceta ad Pirapi, Parapananæ, & aliorum fluminum littorales latebras censuerant, nulli restabant fermè baptizandi; omnibus (si manipulos à prædonibus abactos excipias) ad duo oppida variis excursionibus per Societatem feliciter reductis. Atque tum demum Piro-poenisium & Parapananæ accepta à Majoribus traditio de Sancti Thomæ Apostoli per Guairaniam prædicatione, & ejusdem de Societatis laboribus prædicatione, inter res credibiles habita est; quam rem simul narrandam ad id tempus rejeci.

JOSEPHO Cataldino & Simoni Macetæ Parapananæ fluminis accolæ ad oppida primùm reducentibus, Maracana inter suos potens, & plures alii Ethnici narrare, traditum à majoribus accepisse se, Sanctum Thomam (quem Zume Brasiliæ ac Guarani propria dialecto vocant) per Guairaniam iter olim habuisse, prædixisseque popularibus suis, futurum aliquando, ut gens omnis per viros Crucem manibus præferentes ad duo oppida reduceretur: quòd factum fuisse Laure-

1619.
Pestis Neo-
phytos dispa-
rat.

Oppidi initia
disturbata.

Puer porten-
tose servatus
ad Baptis-
mum.

Sylvestrium
hominum
mores.

De Sancti
Thomæ me-
moriâ.

CAPUT
IV.
De D. Tho-
mæ Apostol-
itineribus.
Apud Para-
pananæ ac-
colas Sancti
Thomæ me-
moria viget.